

Бърнард Меламъд

Заемът

Сладкият упоителен мирис от белия хляб на Лийб привличаше клиентите на тълпи, още преди самуните да се изпекат. Винаги нащрек зад тезгяха, Беси, втората жена на Лийб, съзря сред тях един непознат – крехък, съсухрен човек с твърда шапка, който висеше в края на опашката, без да има нищо общо с нея. И макар непознатият да изглеждаше доста безобиден сред нападателните купувачи на печива, тя веднага изпита безпокойство. Погледна го въпросително, но той ѝ направи знак с едно умолително кимване с покритата си с шапка глава, че ще изчака – с удоволствие (дори ако трябва да чака вечно) – макар негодите да бяха лъснали на лицето му. Страданието го беше белязало и той вече не се опитваше да скрие признаците му, блясъкът беше негов – самият той – сега. Ето защо Беси се изплаши.

Тя претупа набързо клиентите и когато те, след унищожителното ѝ обслужване, си тръгнаха, отвърна на вторачения в нея поглед.

Той я поздрави като повдигна леко шапката си:

– Извинете, казвам се Кобоцки, Тук ли е Лийб, хлебарят?

– Кой Кобоцки?

– Стар приятел – с което я изплаши още повече.

– Откъде?

– От много отдавна.

– За какво го търсите?

Въпросът обиждаше и затова Кобоцки не пожела да отговори.

Сякаш привлечен в магазина от магията на един глас, хлебарят изникна от дъното му по фланелка. Розовите му пълни ръце бяха целите в тесто. Вместо шапка носеше наперено кафява, обрашнена хартиена кесия. Очилата му бяха прашни от брашното, а любопитното му лице – бяло, така че общо взето приличаше на шкембест призрак, макар че призракът през очилата му да беше Кобоцки, а не той.

– Кобоцки – провикна се хлебарят почти разридан, защото Кобоцки му напомняше за толкова отдавна отминали години, когато и двамата поне бяха млади, и обстоятелствата, о, колко различни бяха обстоятелствата. Не съумя, поради сантиментални причини, да се въздържи от парещите сълзи и ги избърса с рязко движение на ръката си.

Кобоцки свали шапката си – беше почти оплешивял, докато косата на Лийб бе само прошарена – и попи пламналото си чело с безупречно чиста носна кърпа.

Лийб се втурна напред с една табуретка:

– Сядай, Кобоцки.

– Не тука – промърмори Беси. – Клиентите – обясни тя на

Кобоцки. – Скоро започва вечерната навалица.

– По-добре отзад – кимна Кобоцки. Там и отидоха, доволни, че ще са сами. Но се случи така, че нямаше клиенти и Беси пристигна да слуша.

Кобоцки седна като на трон върху висока табуретка в дъното на стаята, с приведени рамене, но все още с шапка и в черното си палто, посивелите му ръце, целите във вени, лежаха отпуснати върху бедрата му. Надничаш иззад кръглите си очила, Лийб отпусна кокалите си върху чувал с брашно. Беси пусна едно ухо, но посетителят мълчеше. Смутен, Лийб водеше разговора за старите времена. Светът беше нов. А ние, Кобоцки, бяхме млади. Спомняш ли си как двамата с тебе, имигранти от трюма, се записахме във вечерно училище? – Хабен, хате, гехабт¹ – И той се разкиска от самото звучене на думите.

Мършавият на табуретката не продумваше. Беси размахваше нетърпелива някакъв парцал, Хвърли един поглед в магазина: празен.

Приел ролята на душа на компанията, Лийб изрецитира, за да развесели стария си приятел:

Хайде – рече на брезите бризът оня ден. – Хайде на полето всички, поиграйте с мен! –

– Помпиш ли, Кобоцки? Беси подуши шумно:

– Лийб, хлябът!

Хлебарят скочи, отиде до газовата фурна и рязко отвори една от подредените в редица вратички. Точно навреме извади тенекиите с препечени хлябове в горещи тавички и ги сложи върху обкованата с ламина работна маса.

Беси цъкна с език по повод на това навременно измъкване.

Лийб надникна в магазина.

– Клиенти – заяви победоносно той.

Цялата пламнала, тя излезе. С навлажнени устни Кобоцки я наблюдаваше как си отива. Лийб се зае за работа, разпределяше бухналото в една огромна купа тесто по тавичките, наредени върху две тенекии. Скоро хлябът се печеше, но и Беси се върна.

Меденият мирис на новите самуни влудяваше Кобоцки. Вдишваше уханието им, сякаш това бе първият въздух в живота му и дори удряше с юмрук гърдите си, упоен от чудната миризма.

– О, боже господи – едва не се разрида. – Прекрасно.

– Със сълзи – каза Лийб скромно и посочи към голямата купа тесто.

1. Глаголът „имам“ на немски – инфинитив, минало време, минало причастие – Бел. пр.

Кобоцки кимна.

В продължение на трийсет години, обясни хлебарят, не бе имал нито стотинка на свое име. Един ден, много нещастен, се разплакал над тестото. Оттогава хлябът му станал такъв, че клиентите се стичали отвсякъде за него.

– Не харесват особено пастите ми, но за хляба и кифличките са готови да изминат километри.

Кобоцки си издуха носа, после надникна в магазина: трима клиенти.

– Лийб – прошепна той.

Без да ще, хлебарят се стегна.

Очите на посетителя се насочиха към Беси отпред в магазина, а после под вдигнатите вежди погледнаха въпросително хлебаря.

Но Лийб стоеше безмълвен.

Кобоцки се изкашля:

– Лийб, имам нужда от двеста долара – гласът му пресекна. Лийб се отпусна бавно върху чувала. Знаеше още от началото. От минутата, в която Кобоцки се появи, той претегляше мислено тази възможност и спомена за изгубената горчива стотачка отпреди петнайсет години. Кобоцки се кълнеше, че му я е върнал, Лийб казваше, че не е. Последва скъсване на приятелството. Бяха нужни години, за да изтрият от паметта му запечатаната там обίδα.

Кобоцки наведе глава.

Поне си признай, че не беше прав, помисли си Лийб, докато изчакваше жестоко дълго време.

Кобоцки се взираше в осакатените си ръце. Някога крояч на кожи, артритът го бе прогонил от занаята му.

Лийб също се взираше. Ръбът на бандажа се впиваше в корема му. И двете му очи бяха забулени от перде. Колкото и да се кълнеше лекарят, че ще вижда след операцията, той се опасяваше точно от обратното.

Въздъхна. Грешката беше в миналото. Опростена: опростена още когато съзря замъгления му образ.

– Що се отнася до мен, имам ги, но тя – Лийб кимна към магазина, – тя е втора жена. Всичко е на нейно име – и той протегна празните си ръце.

Очите на Кобоцки бяха затворени.

– Ще я попитам – Лийб явно се съмняваше.

– Жена ми има нужда...

– Не казвай нищо.

– Кажи н...

– Остави на мен.

Той сграбчи метлата и се понесе на кръгове из стаята, вдигайки облаци прах.

Когато Беси се върна задъхана, им хвърли по един поглед и зачака с присвити устни, непреклонна.

Лийб набързо изчегърта тенджерите в желязната мивка, прибра тавичките от хляба под масата и струпа ухаещите самуни. Прилепи око до процепа на пещта: печаха се, всички се печаха.

Когато се изправи лице в лице с Беси, го изби пот, толкова гореща, че за миг онемя.

Кобоцки се гърчеше върху табуретката.

– Беси – каза хлебарят най-сетне, – това е старият ми приятел. Тя кимна строго. Кобоцки повдигна шапката си.

– Майка му – Бог да я благослови – ми е давала неведнъж чиния топла супа. Освен това, когато дойдох в тази страна, години наред се храних на трапезата му. Жена му е чудесен човек – Дора – някой ден ще се запознаеш с нея. .

Кобоцки тихо изстена.

– А защо още не съм се запознала с нея? – запита Беси, след десет години все още завиждаща на привилегиите на първата съпруга.

– Ще се запознаеш.

– А защо не съм?

– Лийб... – умоляваше Кобоцки.

– Защото аз самият не съм я виждал от петнайсет години – призна Лийб.

– А защо не си? – запита тя язвително.

Лийб помълча:

– Грешка.

Кобоцки се извърна.

– Вината е моя – каза Лийб.

– Защото никога никъде не ходиш – изстреля Беси. – Защото вечно живееш в магазина. Защото за теб не означава нищо да имаш приятели.

Лийб тържествено се съгласи.

– Сега тя е болна – съобщи той. – Лекарят трябва да я оперира, Това ще струва двеста долара, Обещах на Кобоцки. –

Беси изпищя.

С шапка в ръка Кобоцки се смъкна от табуретката.

Като притискаше длан към гърдите си, Беси повдигна лакът към

очите си. Олюляваше се. И двамата се спуснаха да я подхванат, но тя не падна. Кобоцки отстъпи бързо към табуретката, а Лийб се върна при мивката.

С лице, наподобяващо вътрешността на самун, Беси тихо заговори на посетителя.

– Съжалявам жена ви, но ние не можем да ви помогнем. Извинете, г-н Кобоцки, но ние сме бедни хора, нямаме толкова пари.

– Грешка – изкрещя Лийб вбесен. – Беси пристъпи към полицата и издърпа една кутия със сметки. Изтърси съдържанието ѝ на масата, листчетата се разхвърчаха навсякъде.

– Сметки – извика тя. Кобоцки се прегърби.

– Беси, имаме в банката ... – Не...

– Видях влоговата книжка.

– И какво че си спестил няколко долара, имаш ли застраховка за живот? Той не отговори.

– Можеш ли да я направиш? – подигра му се тя.

Входната врата се затръшна. Затръшваше се често. Магазинът беше претъпкан с клиенти, които надигнаха вой за хляб. Беси се понесе тромаво навън, за да ги обслужи... Отзад раменете се размърдаха. Коботски закопча с кокалестите си ръце палтото.

– Седни – въздъхна хлебарят.

– Лийб, извинявай ...

Кобоцки седна, лицето му бе осветено от тъга.

Когато Беси най-сетне се отърва от тълпата, Лийб влезе в магазина. Говореше ѝ тихо, почти шепнешком и тя също отговаряше тихо, въпреки че една минута беше достатъчна, за да започнат нова кавга.

Кобоцки се смъкна от табуретката. Отиде при мивката, намокри половината от носната си кърпа и я положи върху сухите си очи. Стъгна влажната носна кърпа, пхна я в джоба на палтото си, след което извади малко джобно ножче и започна да си подрязва ноктите.

Когато влезе в магазина, Лийб увещаваеше Беси, изреждаше горчиците часове на труд, вечната робия. И сега, когато имаше някоя и друга спестена пара, за какво да живее, ако не може да я подели със скъпия си приятел? Но Беси му беше обърнала гръб.

– Моля ви – каза Кобоцки. – Не се карайте. Отивам си.

Лийб се взря в него с ожесточение. Беси продължи да стои с извърнатата глава.

– Да – въздъхна Кобоцки. – Парите исках за Дора, но тя не е болна, Лийб, тя умря.

– Ай – изплака Лийб и закърши ръце. Беси обърна лицето си към посетителя, пребледняла.

– Не сега – говореше от сърце, – а преди пет години.

Лийб изстена.

– Парите ми трябват за надгробна плоча. Досега няма. Идната неделя стават пет години от смъртта ѝ и всяка година и обещавам: „Дора, тази година ще ти сложа плоча“ и всяка година не я слагам.

Гробът за негов вечен позор лежал непокрит пред очите на всички. Отдавна бил платил петдесет долара за плоча с името ѝ, изсечено с ясни букви, но така и не успял да събере остатъка от парите. Ако не едно, налагало се да направи друго с тях: първо операция, на втората година не можел да работи, окован отново от артритата си, на третата овдовялата му сестра загубила единствения си син и с малкото, което припечелвал, трябвало да я издържа, на четвъртата циреи го извадили от строя и той се срамувал да се покаже на улицата. Тази година поне работел, но само колкото да яде и спи, така че Дора продължавала да лежи без плоча и сигурно някой ден, когато отиде отново на гробищата, няма да може да намери гроба ѝ.

От очите на хлебаря бликнаха сълзи. Един поглед върху лицето на Беси – странната отпуснатост на шията и раменете – му подсказа, че и тя се е трогнала. Ох, беше спечелил. Сега ще каже „да“, ще даде парите и ще седнат всички на масата да хапнат заедно.

Но Беси, макар и ридаеща, поклати глава и преди да отгатнат какво, тя вече довършваше историята на своите злочестини: как те дошли, когато била малко момиченце и повлекли баща и по снега без обувки, изстрелите разпръснали косовете от дърветата, а снегът подгизнал от кръв, как, след като била омъжена само една година, мъжът ѝ, мил и благ човек, образован счетоводител-рядкост по онези времена и по онези места -умрял от тиф във Варшава, и как тя, изоставена на мъката си, години по-късно намерила убежище в дома на един по-голям брат в Германия, който пожертвал своите възможности, за да я изпрати преди войната в Америка, а самият той загинал с жена си и дъщеря си в една от Хитлеровите камери.

– Така дойдох в Америка и срещнах тук един беден хлебар, един беден човек, който през целия си живот е бил беден, без стотинка и без радост, и се омъжих за него, един бог знае защо. И с тези две ръце, като работех ден и нощ, успях да му създам малка търговия и сега, след дванайсет години, печелим горе-долу прехраната си. Но Лийб не е здрав човек, очите му освен това се нуждаят от операция, и това съвсем не е

всичко. Представете си, да не дава господ, че умре, какво ще правя сам-сама? Къде ще се дяна, къде, и кой ще се погрижи за мен, ако нямам нищо?

Хлебарят, който беше слушал често тази история, дъвчеше, докато слушаше, къшей хляб.

Когато тя свърши, той захвърли кората от един самун. В края на историята Кобоцки си запуши ушите с ръце.

С очи, от които се лееха сълзи, Беси вдигна глава и подозрително започна да души въздуха. После изведнъж изпищя, втурна се към задната част на магазина и с вик дръпна вратичката на пещта. Плисна я облак пушек. Самуните бяха като тухли – черни, овъглени трупове.

Кобоцки и хлебарят се прегърнаха и въздъгнаха над загубената си младост. Целунаха се уста в уста и се разделиха завинаги.

КРАЙ

© Бърнард Меламъд
© 1985 Александра Велева, превод от английски

Bernard Malamud

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране, разпознаване и редакция: Виктор

Издание:

Бърнард Меламъд. Говорещият кон
Профиздат, март 1988 г.
Редактор: Кръстан Дянков
Редактор на издателството: Георги Борисов
Техн. редактор: Марияна Иванова
Коректор: Катя Цонева

The Stories of Bernard Malamud. Farrar /Straus/ Giroux, New York, 1983

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1945>]